

Finanskomiteen

Oslo, 7. juni 2024

Innspill fra Naturvernforbundet til Stortingets behandling av Representantforslag 159 S (2023–2024)

Vi takker for muligheten til å gi innspill på forslaget.

Produksjon og forbruk av tekstiler har et stort ressurs- og miljøavtrykk. For å redusere dette avtrykket kreves det mer ansvarliggjøring og sterkere virkemidler fra norske myndigheter. Produksjon av tekstilfibre medfører betydelige klimagassutslipp og forurensning, som er til skade både for mennesker og natur. Tekstilproduksjon krever mye vann og areal og har store utslipp av miljøgifter fra farging og bearbeiding av tekstilene. Flere nyhetssaker den siste tiden har vist hvordan manglende ansvar for avfallshåndtering ved endt levetid kan forårsake lokal forurensning i land i sør. For å få bukt med miljøproblemene forbundet med tekstilproduksjon og forbruk, og sette fart på omstillingen til en bærekraftig og sirkulær tekstilindustri, er det først og fremst viktig at mengden klær i omløp reduseres, og at kvaliteten på de materialene som brukes, må opp. I dag brukes plagg så lite som 7–8 ganger (EEA 2022).

Det er volumet av klær som er den største utfordringen, og volumet blir tillatt gjennom for lav prissetting. For billige klær, gir dårlig kvalitet, og kort brukstid. For å komme dette til livs må klærne få en bedre kvalitet. Gjennom økodesigndirektivet skal klærne bli bedre og designet for sirkularitet, men vi trenger og færre klær på markedet, med bedre kvalitet. Det er klær det skal lønne seg å reparere, klær vi vil ta godt vare på. Det er også et problem at klær produsert i lavkostland blir svært billige. Klær produseres ofte i land med svake miljøvirkemidler, noe som sier at miljøkostnaden bør implementeres i prisen når den selges i Norge.

Produsentansvar på klær, hvor produsent har ansvar for klærne fra vugge til grav, er et godt virkemiddel for å oppnå dette. Der vil man gjennom økomoduleringen kunne regulere hvilke klær vi ønsker på det norske markedet. Vi vil ikke ha søppel; klær som har kort brukstid, ikke kan reparere, allerede er ødelagt (ferdig produsert med hull), som inneholder elektronikk (som derav må sorteres som farlig avfall og starter branner i avfallsanleggene), og vi ønsker rene materialestrømmer. Materialstrømmer som gjør at når kravet om separat innsamling kommer i januar 2025, vil mengdene innsamlet kunne anvendes til noe. Enn så lenge vil innsamlingskravet komme før markedet er klart til å håndtere mengdene avfall.

Bedriftene som leder resirkuleringskappløpet, benytter i dag kun bomull. Men siden oppimot 70 prosent av klærne våre er laget av syntetiske fibre vil avfallshaugene fortsette å vokse. Grunnen til dette er at de syntetiske klærne er billigere i produksjon: billigere råvarer, produksjon i land med billig arbeidskraft og lave krav til miljøvennlig produksjon. Men vaskes de feil, går de lettere i stykker, de er vanskeligere å reparere. Det er disse plaggene, de såkalte ultra-fast og fast fashion som overstrømmer det norske markedet.

Ultra-fast og fast fashion egenimporteres i stor grad via nettgiganter som TEMU og Shein, som unngår europeisk skattlegging og miljøkrav til innhold. En av årsakene til at dette lønner seg, til tross for at 350 kroners grensa er fjernet for tollfritak på egenimport, er postavtalen mellom Kina og Norge. Avtalen bryter mot prinsippet om at forurenser betaler, og en eventuell produsentansvarsavtale. Som utviklingsland har Kina fordelaktige portokostnader til Norge, men en revisjon i 2019 gjør at medlemsland som mottar store mengder forsendelser, kan øke satsene de krever fra eksportlandene ved alternativt legge på en miljøavgift for avfallshåndtering ved egenimport. Det bør ikke være billigere å sende en pakke fra Kina til Norge enn fra Ås til Oslo. Her må vi se til Sverige eller USA og se på hvordan vi kan avgiftslegge avfallshåndtering i denne sammenhengen.

Forskningen viser og at for å få en mer sirkulær tekstilnæring, må det lønne seg å handle brukt. I tillegg viser det seg at bruktkjøp ofte gjøres i tillegg til ordinære nykjøp. Det vil si at brukthandelen legger seg på toppen av det ordinære forbruket, og i hovedsaka gjøres av en befolkningsgruppe som allerede har et høyt forbruk (SIFO 2023). Det erstatter altså ikke nykjøp, men kommer i tillegg. Det må lønne seg å handle brukt. Et virkemiddel for å endre

dette, er at det må bli billigere å handle brukt, slik at det er et mer attraktivt virkemiddel. Det kan vi gjøre ved å fjerne moms på brukte varer. Klærne er jo allerede betalt skatt for. Dobbel merverdiavgift for brukte klær er negativt både for miljøet og forbrukerne.

En både kan og bør gjøre mer for at det skal bli enklere for folk å ta miljøvennlige valg i hverdagen. Et godt sted å starte er å sørge for at skatte- og avgiftssystemet ikke favoriserer fast fashion til fordel for brukthandel og reparasjon. I sum utgjør dette en overveldende favorisering av fast fashion i skatte- og avgiftssystemet sammenlignet med brukthandel og reparasjon.

Forslag

På bakgrunn av dette støtter vi følgende forslag fra SV:

Stortinget ber regjeringen utrede å redusere merverdiavgiften på bruktkjøp og komme tilbake til Stortinget med forslag til dette innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.

Stortinget ber regjeringen utrede å redusere merverdiavgiften på reparasjon og komme tilbake til Stortinget med forslag til dette innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.

I tillegg ber vi dere om å se på muligheten for å øke satsene på import via den internasjonale postavtalen fra Kina og andre land med lignende produksjon.

Vennlig hilsen
Janne Gillgren
rådgiver
Naturvernforbundet